

När björnen lämnade skeppet

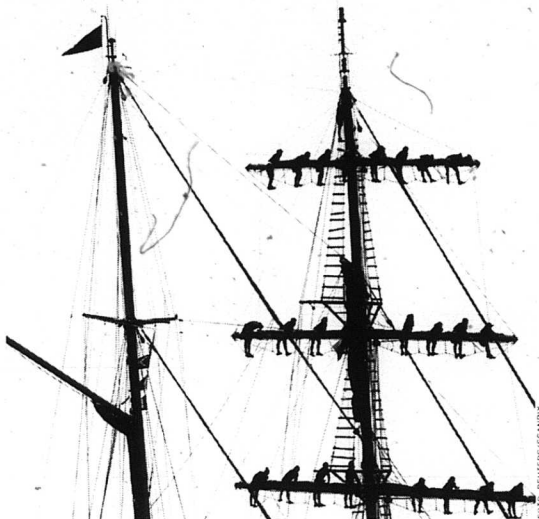
Den brittiska flottan förlorade en del av sin nimbus när John Fisher gjorde sin storstädning, skriver Tomas Eurenius.

Före 1851 byggdes linjeskeppen som de hade byggts i alla tider. År 1860 sjösattes ett första pansrat skepp. Fram till 1866 tillverkades eskrov och pansrade fartyg parallellt. Colossus, det första stål-skeppet i stål, sjösattes 1886. Motståndet var massivt vid övergången från segel till ånga och ända in på 1880-talet hade slagskeppen mast- och rigg. Alla högre officerare var utbildade på segelfartyg.

Det saknades strategiska krigsplaner och taktiken var ännu den ofelbara amiral Nelsons - brittisk dristighet och eldgivning på nära håll, helst jämsides. Annat var otänkbart eftersom det, trots de moderna kanonernas räckvidd, saknades eldledningssystem för längre avstånd.

FÅ ORAOE SIG ÖVER att fienden skulle ignorera den brittiska taktiken och börja sänka brittiska skepp från långt håll. Ännu 1896 övades fäktning på stålslagskeppet Resolution, för den händelse att ett fiendligt fartyg måste åntras. År 1900 hade the Royal Navy, som enda flotta förutom den italienska, kvar ett antal mynningsladdade kanoner. Även om flottan kunde visa upp en imperielik glans var den inte redo för krig. Kanonbåts-diplomatin var överspelad.

Det förgångna skimrade med särskild lyster kring flottans befälhavare. De var präglade av att kaptenen var oinskränkt härskare på sitt fartyg. Eftersom en brittisk

I slutet av 1800-talet övergick den brittiska flottan till ångdrivna slagskepp. Men det var en lång process eftersom alla högre officerare var utbildade på segelfartyg.

kapten inte kunde erkänna någon högre auktoritet än sig själv, kände sig Algernon Charles Fiesché Heneage, "Pompo" kallad, tvingad att ta av sig uniformen när han läste Bibeln. När en annan kapten behövde någon till att viga jorden vid en begravning utnämnde han en av sina officerare till biskop. Den skräckinjagande "Prothero the Bad" kunde bli amiral, trots att han tilltalade såväl över- som underordnade med "boy".

När William Packenham var omringad av arga banditer i Mindre Asien instruerade han tolken:

"Tala om för de här fula bastarderna att jag inte tänker tolerera mer av deras djuriska seder."

Vid en lunch frågade en äldre dam om Packenham var gift. Han svarade artigt:

"Nej, madam, inte alls. Jag har en hälldam i Edinburgh."

FARTYGSCEFEN AVGJORDE vilka djur som tilläts ombord. Lord Charles Beresford fick ta ombord en elefant i Indien. Elefanten bodde i ett hus på akterdäck och tränades till att bistå vid halandet av seglen. Björnen Bruin var husdjur på flaggskeppet i medelhavsflottan. När flottan låg för ankar roade Bruin sina ägare med att dolda simma till ett annat fartygs skeppsbåt och häva sig upp på relingen för att lägga en ram på någon för-

skräckt sjömans axel. Havet blev emellertid Bruins bane. När han en kväll lämnade den livbåt han huserade i tog han fel och föll i havet. Genast hördes ett "Björn överbord!", men befälhavaren kunde inte förmå sig att stoppa ett av Hennes Majestätsslagskepp för att rädda en björn.

En kapstens beföringsmöjligheter hängde till stor del på hur fartyget värddades. Inom medelhavsflottan polerades det bortom alla rimliga gränser. Trots saltet glänste varje metallia och målningen var oklanderlig. För att skydda däcksbultarna mellan inspektionerna hade man på vissa skepp små nattmössor av flanel. En pensionerad officer förklarade:

"Om någon på den tiden hade påstått att stridsduglighet var att kunna skjuta med kanonerna och inte att polera dem, hade han betraktats som en däre och behandlats därefter."

ATT ANVÄNDA KANONERNA bjöd emot, eftersom krutet hade en fördärlig inverkan på målade ytor. Vid den trots allt oundvikliga skjutträningen var målet därför att snabbt bli av med ammunitionen. En del sköt bort tre månaders tilldelning mot horisonten i ett svep, andra dumpade den diskret i havet. Några reprimänder var inte att vänta då amiralerna visste vad krutet hade för effekt på ett välkött skepp.

En expert räknade ut att tio av 3 000 avfytrade granater träffade målet när flottan 1881 besköto Alexandria. Uppgett noterade han att Amiralitetet nöjde sig med att britterna hade skjutit bättre än egypterna.

Med John Fisher, Englands störste amiral sedan Nelson, ändrades

allt. Som First Sea Lord 1904-1910 reformerade han flottan, om än under bittert motstånd. Om kriget kom skulle flottan "slå till först, slå hårt och fortsätta att slå". Han effektiviserade med gränslös energi. Ny taktik, teknologi och strategi infördes och mängder av otillräckliga fartyg skrotades. Olja ersatte kol som bränsle. Kanonskyttet förbättrades i alla avseenden.

Fisher var anhängare av torpedvapnet, såg till att skaffa ubåtar och introducerade jagare under deras engelska namn "destroyers". Flottan koncentrerades till hemmavattnen, eftersom Tyskland sågs som det primära hotet. Men framför allt var han pådrivande vid byggandet av HMS Dreadnought - det första stora och snabba slagskeppet, som drastiskt ändrade den marina maktbalansen.

"Jellico blir högste amiral den 21 oktober 1914, när slaget vid Armadonon står för dörren", skrev Fisher 1911.

DATUMET VALDES FÖR ATT det var en helgdag och för att Kielkanalen då antogs vara klar för att låta tyska slagskepp passera från Östersjön till Nordsjön. Första världskriget bröt ut i augusti 1914 (kanalen blev färdig månaden innan). Jellico ledde den 31 maj till den i juni 1916 den brittiska flottan i Skagerrakslaget mot den tyska högsjöflottan. Slaget slutade oavgjort, dock med orubbat brittiskt sjöheravälde. Fishers flotta bestod prövade. Hjälp kan man tycka att något ytterligare av världens förtrollning fick förlorad genom hans rationaliseringar.

TOMAS EURENIUS

Källor: Bland annat Robert K. Massie, DREADNOUGHT, 1992, och James Morris, PAX BRITANNICA, Penguin Books 1979.

Skattebetalarna drar till paradiset

BETRAKTELSE/April

Snart röstar medborgarna med fötterna hellre än med valsekeln. Vad blir det då av politikern? funderar Bo Persson.

Den amerikanske samhällsvetaren Hirschman har blivit känd för motsparare voice/exit. En missnöjd huvudman, till exempel röstberättigad vid allmänna val eller aktieägare i ett börsnoterat bolag, kan välja att använda sin röst i det politiska valet, respektive på bolagsstämman. Det är voice-alternativet.

EXIT INNEBÄR att aktieägaren säljer sina aktier och att den röstberättigade medborgaren emigrerar. Det senare har emellertid tidigare varit svårt. Medborgaren har i praktiken varit instängd inom statens geografiska gränser. Men i IT-världen har de geografiska gränserna förlorat i betydelse. Exit-alternativet öppnar sig för allt fler.

De välbeställda och virtuellt/geografiskt rörliga väljer var de ska betala skatt och hur mycket. Skatte-

frivillighet är dagens lösen. Över detta upprörs politiker av alla sorter med den uttalade motiveringen att rikningarna drar nytta av samhälls beskydd utan att bidra till finansieringen. Parasiterande frispagare.

Uttalad hör man ett stilla gny från politikerkåret: vad ska det bli av oss om skattefrivilligheten görs till allmän princip? Ja, svaret på den frågan kan politikerna vändas över. De mer belasta bland dem finner lindring i vissa filosofers teoretiserande om hur en endimensionellt rationell individ skulle handla vad gäller offentlig omfördelning av välfärd. Denne tänkte individ skulle i eget intresse frivilligt betala den skatt som välfärdsstaten taxerar ut. Skattetvängt är med andra ord en synvilla.

ETT GOTT SAMHÄLLE kännetecknas av frivillighet. Ju mindre tvång som staten lägger på medborgarna, desto bättre. Så varför nöja sig med spekulationer när tekniken finns att verkligen ta reda på hur mycket var och en vill betala i skatt och för vilka ändamål? Det är dags att empiriskt pröva de skatteteoretiska spekulatioerna. Man klarar sig med en valsekel med några få frågor:

- Hur mycket av dina inkomster och din förmögenhet vill du betala i skatt?
- Hur mycket av det du väljer att betala i skatt vill du själv fördela? Vilka ändamål?
- Vilket politiskt parti vill du ska få bestämma över det du inte själv fördelar?

FRIVILLIGHETSPRINCIPEN OMSATT i praktiken kan tyckas orealistisk. Men om tvångsprincipen leder till att de välbärgade och rörliga låter bli att betala, så är den också orealistisk i längden. I synnerhet när internet snabbt får gruppen av rörliga att växa. Staten kommer att tvingas kräva ut allt högre skatter ifrån alltmot betalningssvaga skattebasen. Och den kommer ändå inte att kunna uppfylla sina socialpolitiska och andra åtaganden.

Den svenska socialdemokratiska staten är speciellt sårbar för globaliseringsshotet med sina numera öppna gränser. Dess visade skattegrighet och hänsynslöshet med indrivningen gör att den för många framstår som den värsta utsgarstat. Och i den globala skattekonkurrens som redan har startat, kommer den inte att klara sig. Det håller inte längre att som hittills

På kasinot i skatteparadiset Monte Carlo hamnar förmögden en del svenska obeskattade pengar.

maximera skatteuttaget från allt som går att beskatta.

Det är inte konstigt att svenska företrädare för högskattestaten driver på om att harmonisera skatterna inom EU för att slippa konkurrensen med andra stater om förmögenheter, förmågor och företag. Men inom EU går detta trögt och där utanför går det inte alls.

Var väljer då de rörliga och beställda att betala eller undvika skatt?

The Economist (29/1 2000) lis-

tar Jersey, Guernsey, Schweiz, Liechtenstein, Monaco och Gibraltar i Europa. Bermudas och Cayman Islands är utomeuropeiska exempel och Irland, Storbritannien och Holland nämns som europeiska EU-exempel. Hjälp finns att få: British Airways sågs till exempel bistå sina bonusresenärer med att öppna insynsskyddade värdepappersdepåer, "offshore deposit accounts", på Jersey. OECD väntar att internet kommer att medföra snabb tillväxt i sådan "offshore banking". Varför ska man sätta sina sparslantar i svenska fonder när det är lika enkelt och säkert att ha dem placerade i Bermudas? kan den genomsnittliga internetanvändaren fråga sig. Och varför ska svenska tjänsteleverantörer, datakonstuler och andra, betala inkomstskatt i Sverige när den går att omvandla till företagsskatt i Irland?

Den svenska högskattestaten har nätt vägs ände. Internet har gjort det möjligt att rösta med fötterna. Hotet om att rösta med fötterna har tidigare visat sig vara det effektivaste sättet för huvudmannen att få direktörerna i näringslivet att gå på tygeln. Det hotet kommer snart att revolutionera politiken.

BO PERSSON